

Silje Bekeng-Flemmen

INTERVJU

Sverker Sörlin fanger snøkrystallene. Før de forsvinner.

Svane-sang

Snøen faller mens jeg leser Sverker Sörlins nye bok «Snø. En historie». Snøen legger seg i pledd og tepper, hauger og skavler, lydene stilner, bilene står, gatene fylles av kjelker. Over natten forvandler snøen by til natur, kollektivpendlere til polfarere. Å gå til skolen blir et eventyr. Å dra på jobb – for mange er det bare å glemme.

På slike dager er det også lett å glemme, og desto mer smertefullt å huske: Snøen holder på å forsvinne. Norge har 44 færre snødager enn på 1960-tallet.

– Jeg tror vi begynner å bli mer oppmerksomme på vinteren og snøen på grunn av den eksistensielle situasjonen vi befinner oss i, sier Sörlin.

– Dette blir viktig ved at vi oppdager at det ikke er selvsagt, at det holder på å forsvinne.

Selv vokste den svenske idéhistorikeren og forfatteren opp i Indre Västerbotten, i det sørligste Lapplandet, der snøen lå mer enn halve året: «jeg elsket den.»

Nå er han er professor i miljøhistorie ved Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm, men han er jevnlig i hjemtraktene for å besøke sin mor. Hun som lærte ham å gå på ski og

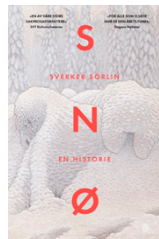
leste Elsa Beskows «Oles skitur» og fortellinger fra Mummidalen for ham: «Snøen hører til eventyrets verden. Og fra bøkene kommer en sannhet som jeg gjør til min».

Västerbottens snødager har også blitt færre. Men Sverker Sörlins kjærlighet til snøen smelter ikke vekk med den nye tidas ekstreme mildvær. I «Snø» lar han barndommens hvite krystaller ligge som et bakteppe mens han studerer værphenomenet fra ulike perspektiv: snø som kulturhistorie, snø som økonomi, fysikk, politikk og ikke minst *historie*.

Snøfolket blir til

Om nordboere lenge har gått på ski (verdens eldste ski er 5400 år gammel), er ideen om oss som *snøfolk* et resultat av en nasjonal selvforståelse som vokste fram med 1800-tallets nasjonsbygging, hevder Sörlin. Han mener snønasjonalismen og vinterpatriotismen står sterkest i Norge, selv om den også preger det nasjonale selvbildet i Sverige og Finland.

– Hver nasjon har et mulig repertoar av redskaper for å uttrykke nasjonalismen sin, og man anvender de komparative fortrinnene man har. Norge kan bygge sin identitet rundt visse ressurser – det maritime, mineraler, og så snø, i høy grad. At en figur som Fridtjof Nansen kan få en så ikonisk gestalt i norsk na-

Sverker Sörlin

■ Sverker Sörlin (f. 1956) er idéhistoriker, forfatter og professor i miljøhistorie ved Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm.

■ Hans nyeste bok, «Snø. En historie» kommer nå i Lene Stokseths norske oversettelse (Kagge forlag). Her undersøker han fenomenet snø som kulturhistorie, som økonomi, fysikk, politikk og historie.

■ Silje Bekeng-Flemmen er redaksjonssekretær og journalist i Bokmagasinet.

KJENTE SPOR:

Sverker Sörlin la opp som langrennsløper i 1977, for å vie seg til akademien. Nå har han skrevet en bok om snø.

FOTO: ERIK ABEL

sjonal selvforståelse, det kan man ikke forstå om man ikke også forstår snø.

I boka viser Sörlin måtene snøen har formet Norden på. Hvordan den var definerende for svensk skogbruk, hvordan den var på Finlands side i krigen mot Sovjetunionen: «Snø passer for feller og bakhold.» Snøen er også et effektivt propagandamateriale, og ikke bare i Kvikk Lunsj-varianten. Nazistene brukte snøen i sin propaganda for å meisle ut ideen om det utholdende, ariske folket på toppen av verden – gjerne rent fysisk, stående øverst på et snødekt fjell.

Snø i antropocen

«Snø» begrenser seg ikke til Norden. I antropocen angår snøen alle, argumenterer Sörlin, selv om størsteparten av verdens befolkning aldri har kjent en snøkrystall smelte på kinnet. Snøen angår menneskeheten som klimarealitet. Og som symbol.

– De siste hundre årene har mennesker for alvor begynt å prege det vi før omtalte som naturlige prosesser. Snøens og isens forsvinning er ikke en naturhendelse, men en sosial hendelse og en økonomisk «prestasjon».

At klimaendringene fører til mindre snø og is, har de fleste fått med seg. Sörlin viser hvordan snøen også utfører et enormt klimaarbeid

ved å reflektere opptil nitti prosent av sollyset som treffer den, tilbake ut i verdensrommet – i stedet for at det varmer opp kloden. Uten snø vil temperaturstigningen gå enda raskere. Snøen er dessuten en definerende del av naturens årssyklus og flere steder i verden utgjør snø en primær vannkilde.

Har du forresten tenkt over at isbreer ikke dannes av vann, men av snø? Snøen som faller, blir til grovkornet firnsnø som igjen danner isbreen. Det betyr at isbreen holder på lufta fra da firnen ble fast, og slik kan gi forskere informasjon om klimatiske forhold flere tusen år tilbake i tid, som «et kikkhull inn i fortidens klima og vær».

– Når jeg forteller publikum om hvordan isbreenes is skiller seg fra all annen is fordi den er laget av snø og ikke av vann fra sjøer og så videre, ser jeg på folk at dette har de aldri hørt om før, munnene henger åpne, sier Sörlin.

– Det er heftig at man ved å fange inn et element på denne måten, kan omskape forståelsen av årstidenes endring.

Solastalgis tidsalder

Med bevissthet om klimaendringene har «sorgens domener blitt utvidet», skriver Sörlin. Begrep som klimaangst og økologisk sorg har fått fotfeste i språket, selv bruker Sörlin ordet *solastalgi*, som han hevder blir stadig mer etablert i psykologi, landskapsvern og minneforskning. Ordet viser til både nostalgi og fortvilelse, ødeleggelse; det beskriver lengselen tilbake til et kjent landskap og samtidig smerten i å vite at det landskapet «har mistet nettopp de egenskapene som fremkalte lengselen». Tenk barndommens nå asfalterte blomstereng, eller det drastisk reduserte antallet snødager.

Solastalgi er en smertetilstand.

Mens den vitenskapelige kunnskapen om klimaendringene er viktig, er det med følelsene våre at vi som samfunnsmennesker og kulturelle vesener får kontakt med dette, mener Sörlin:

– Når det begynner å berøre oss eksistensielt, det er da det skjer noe. Jeg tror det er her jeg finner berøringspunkter mellom min egen barndoms opplevelser med snø, og denne nye klimaangsten. Jeg levde i en uskyld, kan man si. Det holder på å bli ubegripelig at vi kunne være så uskyldige som jeg var, så egentlig er det en slags retrospektiv utopi.

«Akkurat nå er det viktig å se at den er historie», skriver Sörlin om snøen. Men hvordan kan vi forstå et værphenomen som historie? Selve historiefaget er i endring, mener han. Det innebærer et drastisk perspektivskifte:

– Naturlige elementer som snø blir historiske, de er ikke bare naturobjekter, men et resultat av historiske prosesser. Hav, isbreer, atmosfæren og så videre, er på vei til å bli dratt inn i domenet vi kaller historie. Det er en slags *augmented history*, en forstørret historie som jeg tror skaker oss eksistensielt.

Den nye historieskrivningen er materiell og konkret i måten den drar inn naturlige fenomener som klima, snø, vann og is, forklarer Sörlin.

– Denne typen historieforståelse tror jeg bare kommer til å vokse. For det jeg oppdager i den forsvinnende snøen, den prekære og politiske snøen, det tror jeg man kan oppdage i et hvilket materiale som helst, egentlig. Sand, grus, råtnende løv. All materialiteten som nødvendigvis er koblet til menneskelig tilværelse, kommer til å bli mer og mer historiske kategorier.

Han forteller om hvordan domener som avfall og søppel allerede har blitt historiske kategorier; det finnes en voksende litteratur om *waste*.

– Hva som er historisk relevant, henger sammen med hva vi som mennesker gjør med

hverandre og mot hverandre og med naturen. Det er en kategori som hele tiden vokser. På den måten kan man si at denne typen historieskrivning er en måte å forberede oss også, lære oss å tenke på en dypere og mer ansvarsfull måte om disse relasjonene – for vi har jo relasjoner til disse materialene. Snø er bare et uvanlig tydelig eksempel, også fordi den er så positiv, vi bruker den til så mye. Samtidig er den et hinder. Den er en slags relasjon.

Om man går noen tiår tilbake, så var spørsmål om miljø, natur og klima noe som først og fremst ble behandlet av naturvitere.

– De hadde sine metoder for å studere det, som de gjorde på et fantastisk vis, men når vi skal forstå konsekvensene og forsøke å gjøre ting på andre måter, da er ikke de metodene tilstrekkelige. Da må vi søke oss inn mot økonomi, samfunnsvitenskapene, kulturvitenskap og historie, for å forstå, sier Sörlin.

Begrepets makt

Han mener denne utvidede måten å forstå historie og natur på, i første omgang behandles på et akademisk nivå og i kunst og litterære sammenhenger.

– Men det finnes en nysgjerrighet ellers også. Det er en nysgjerrighet på antropocen-begrepet og hva det kan gjøre. Når man introduserer et begrep som det, får det konsekvenser for hvordan man ser på disse spørsmålene. Ord og begreper er viktigere. De gir rom til å snu og vende på sinn og tanke.

– *Apropos ord og begreper. Du skriver om viktigheten av at klimasorgen forankres i en diagnostisk språkbruk. Men er det ikke også en risiko da at man individualiserer og psykologiserer det som egentlig er en sunn respons?*

– Det er riktig, jeg er enig i det. Men jeg forsøker å skrive om disse spørsmålene uten å krysse grensa over til det individuelle, men heller beskrive det som kollektive fenomener eller bredere kulturelle stemningsleier. Da begrepet klimaangst først dukket opp, tenkte jeg at ordet angst var for sterkt for den typen følelser som virker i et fellesskap. Men jeg tror det kan fungere, om man skiller mellom en type klinisk angst som man diagnostiserer et individ med, og den kulturelle og sosiale klimaangsten. Det innebærer at vi flytter spørsmålene om klimaangst inn i noe vi før forbandt med svært vanskelige økonomiske kriser, krig eller andre akutte tilstander.

Nådegaven

Snø er mer enn historie. I boka kaller Sörlin den for en nådegave. Ordet tar ham tilbake til opplevelsen av å våkne på gutterommet og oppdage at det har kommet snø.

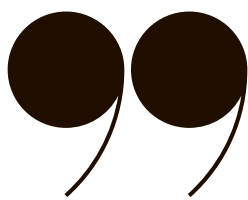
– Snøen kommer, uten at jeg trenger å gjøre noe. Nåden er at vi får snøen i gave.

I nåden ligger også en kime til å se at endring er mulig. Sörlin peker på hvordan snøen i litteratur og film brukes som symbol på nettopp forandring og håp – i den romantiske komedien nærmest som et sjangerkrav.

– Snøen er et bilde på håp. Her i Norden har vi en slags arv gjennom forholdet vårt til snøen, vi vet om denne forvandlingen, dette potensialet. Snøen kan inspirere oss til å se at forandring er mulig. Et landskap kledd i snø er et annet enn et landskap fullt av søle og skitt og mørke.

Snø er et velegnet prisme for å se hvordan ting henger sammen, mener Sörlin. Menneskenes og naturens historie, fysikk og politikk, våre lengsler, sorger og muligheter. Han spår at vi kommer til å se flere liknende utforskninger av andre elementer:

– Det er en måte å gjøre påstanden om at «vi må forstå at vi er en del av naturen» mer virkelig på. Det har man sagt i alle tider og som svar på påstanden kan man jo svare at det er vel ingen som benekter *det*. Men ved å ta den mer *elementale* – ikke elementære – tilnærmingen, får vi en dypere følelse for hva dette *er*. Det tror jeg har vært en viktig drivkraft for meg.

Nåden er at vi får snøen i gave.

Sverker Sörlin

